

راهکارهای ارتقای امر به معروف و نهی از منکر در قرآن و
روایات
رقیه بهشتی نژاد

چکیده

واژه ی « امر » که هم سنگ معروف است و « نهی » که مترادف منکر. گرچه « معروف » حق است ، اصلی ثابت و ماندگار که ریشه در آسمان دارد و « منکر » کفی است بر آب، گذار او زایل شونده. معروف و منکر هر یک نسبت به مخاطب خود درجات و شدت و ضعف دارد. همانگونه که معروف به انواع فردی و اجتماعی و سیاسی و فرهنگی و اقتصادی تقسیم می شود، منکر نیز به فردی و اجتماعی و سیاسی و فرهنگی و اقتصادی نیز تقسیم می شود. شاید اهمیت امر به معروف و نهی از منکر بدان جهت است که منکر هر روز با هیئت و شکل خاص با لباسی نو، در کلام و سخنی بدیع جلوه می کند. تاکید به امر به معروف بر این اساس است که منکری، معروف جلوه نکند. از این رو امر به معروف تکرار نیست، دور نگه داشتن معروف از هرگونه تحریف و تصحیف است.

کلید واژه :معروف ، منکر monkar، منکر monker، احتساب، محتسب
مقدمه

با یک نگاه گذرا به سوره ی مبارکه والعصر می فهمیم که :
بر خلاف گمان انسان که فکری کند هر روز به عمرش افزوده می
شود، هر روز که می گذرد از سرمایه او نیز کاسته می شود.
به زمان سوگند که انسان همچون یخ هر لحظه در حال آب شدن
است (و لعصر ان الانسان لفی خسر) پس در برابر به هدر رفتن
عمر باید چیزی بهتر از عمر به دست آوریم، مال و مقام و
مدال بهتر از عمر نیست . آنچه بهتر از عمر ماست ایمان و
عمل صالح است (الا الذین آمنوا و عملوا الصالحات) ایمان و
کار نیک اگر توسعه پیدا نکند، ارزشی نخواهد داشت.
بنابراین باید دیگران را نیز به ایمان و عمل صالح سفارش
و دعوت کنیم (وتواصو و با الحق) البته پیمودن این راه
مشکلاتی در برخواهد داشت؛ یعنی اگر بخواهیم مردم را به خیر
و معروف دعوت کنیم و از مفاسد و انحرافات که دارند باز
داریم احتمال دارد برخورد های ناگواری پیش آید؛ ولی به
هر حال باید با پشتکار این راه را بپیماییم (و تواصوا با
الصبر) ما برای هستی آفریده شده ایم و هر روز که از عمرمان
کاسته می شود، اگر چیزی ذخیره نکنیم، در این بازار هستی
باخته ایم . بهترین ذخیره ها عمل صالح، ایمان و سفارش
کردن دیگران به حق و صبر است. سفارش به حق همان امر به
معروف است که شامل فکر حق، حرف حق، قانون حق ، رهبر حق،
حکومت حق می شود یعنی باید هر روز معروف ها را گسترش دهیم
و از مفاسد و منکرها جلوگیری کنیم . رهبری امام خمینی و
خون شهدا، بزرگترین منکر (طاغوت و سلطه آمریکا) را محو ،
و بزرگترین معروف (استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی) را بر
پا کرد. اما در کنار همه معروف ها، مفاسد فراوانی وجود
دارد که باید برای محو آنها فکری کرد.

تعریف و تبیین

خداوند آدمی را بر سرشتی پاک آفرید و او را خواهان کمال، دوست دار خوبی ها و زیبایی ها و دشمن بدی ها و زشتیها کرد. از این رو آدمی به فرمان سرشت پاکش، در پی دستیابی به خوبی ها بوده و از بدی ها گریزان است، و به زیبایی ها سفارش کرده، از زشت ما باز می دارد؛ اما دور شدن از نهاد پاک و او را به پرتگاه نادرستی ها نزدیک و سرانجام در آن ساقط می کند. او که شیفته ی زیبایی و خوبی بوده، به زشتی و بوی گردیده و تابع هوای نفس خویش می شود. آرام آرام به زشتی خو کرده و بایدی ها انس می گیرد تا آنجا که دیگر به خوبی سفارش نمی کند و از بدی باز نمیدارد. سپس آن تور در بدی ها فردی رود که خود به زشتی هادستور داده و از خوبی با بازی دارد و سرانجام کار به جایی می رسد که دیگر بدی ها را خوب و خوبی ها را بد می بیند، که این نهایت فاصله از نهاد پاک و سرشت خدایی است. عابدی [۱۲۷۷] با موضوع پیکار با منکر در سیره ی ابرار ما پرداخته است. تهرانی [۱۳۸۹] به موضوع امر به معروف و نهی از منکر یکی از آفات زبان می باشد پرداخته است. ابرقویی [۱۳۸۹] به موضوع جذاب سازی امرونه ما پرداخته است. با توجه به مطالعات انجام شده در می یابیم که بیشتر مطالعات تاکنون در رابطه با اقسام، ارزش، مراتب و شیوه های امر و نهی بوده است و کمتر به نقش افراد خاصه طلاب که نقش تبلیغی دارند پرداخته شده است. لیکن پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به این سوال می باشد که نقش طلاب در امر به معروف و نهی از منکر چگونه ی باشد؟

اهمیت و ضرورت

یکی از بزرگترین حقوقی که از آن باید دفاع کرد ، حقوق انسان است و از جمله ی این حقوق که دفاع از آن لازم است امر به معروف و نهی از منکر است؛ زیرا با اقامه ی این فریضه، جامعه انسانی یک جامعه شایسته و سالم خواهد بود اما اگر امر به معروف و نهی از منکر ترک شود جامعه به تدریج به تباهی سوق داده خواهد شد و اگر در جامعه ان امر به معروف و نهی از منکر ترک شود جامعه ساکت و مرده است. قرآن می فرماید : « و لكم في القصص الحياة »^۱ اگر قاتل را به قصاص رسانده ایده زنده اید. در حدیث میخوانیم کسی که در برابر خوبی ها و بدی ها بی تفاوت است، مرده ای است که در میان زنده ها نفس می کشد^۲. بر اساس روایات: اگر مردم امر به معروف و نهی از منکر را ترک کنند اشرار بر آنها مسلط خواهند شد و دعاها و ناله ها دیگر اثر نخواهد داشت^۳. گاهی سکوت در برابر گناه نشانه رضایت است که در این صورت بر اساس آیات و روایات، این گونه افراد شریک گناهکار حساب می شوند. در حدیثی دیگر می خوانیم، پیامبر اکرم صلی الله علیه و الله فرمود: به خدایی که جانم در دست اوست از امت من گروهی از قبر بر می خیزند و در حالی که در قیافه بوزینه و خوک هستند. این قیانه ها به خاطر آن است که آنان قدرت بر نهی

۱) سوره بقره آیه ۱۷۹

۲) تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۱۸۱ شیخ طوسی- دارالکتب الاسلامیه

۳) نهج البلاغه نامه ۴۷

از منکر داشته ولی با گناهکاران سازش کرده اند^۱. یکی دیگر از آثار ترک امر به معروف و نهی از منکر هرج و مرج و بی بند و باری می باشد زیرا بعضی ها امر و نهی در امور شخصی مردم و سلب آزادی از آنان می دانند در حالی که معنای آزادی این نیست که هر کس هر کاری انجام دهد، آزادی در چهار چوب قانون عقل و فطرت معنا دارد و گرنه می شود هرج و مرج و بی بند و باری، و از دیگر آثار ترک امر به معروف و نهی از منکر مستجاب نشدن دعا. بی برکتی اقتصادی، سیاسی، نفوذ دشمن به مملکت و بی بند و باری از هم گسیختن خانواده ها و غرق شدن جامعه در گناه می باشد زیرا گناه در جامعه مثل سوراخ کرده کشتی است، همین که آب وارد شد همه را غرق خواهد کرد. اما این موضوع از آنجا حائز اهمیت است که با امر به معروف و نهی از منکر باعث زنده نگه داشتن دین اسلام، احیای فرهنگ حسینی، مبارزه با جهل و کفر و ظلم ستیزی و گناه و دفاع در برابر حقوق فردی، اجتماعی، سیاسی اقتصادی پیروزی بر دشمن، رونق علمی و صنعتی ... می باشد ان شاء الله بازنده نگه داشته فرهنگ امر به معروف و نهی از منکر پرچم اسلام را به دست صاحب اصلیش، حضرت ولی امر صاحب الزمان (عج الله فرجه الشریف) برسانیم.

رو به امید آن روزه

^۱ (کنز العمال ج ۳، ص ۸۳ متقی هنری-موسسه الرساله

شهید محلاتی (فرق مذهبی و سیاسی)

شهید محلاتی پیکار با منکر را به عرصه های سیاسی کشاند و با سیاستمدارانی که از هر وسیله ای برای رسیدن به هدف استفاده می کردند مخالفت کرد. او صاحب بینش سیاسی بود و در عین حال بینش و فعالیت سیاسی را به عنوان موهبت الهی جهت وظایف اسلامی و تعهدات دینی به کار گرفت. او در جلسه ی اولین دوره مجلس به نمایندگان چنین توصیه کرد. ما در مبارزتمان نباید از گناه استفاده کنیم، اگر بخواهیم با تهمت و افترا، با اعمال خلاف شرع با طرف مقابل مبارزه کنم، این صحیح نیست، الآن فرق بین مذهبی و سیاسی این است که مذهب اصل است برای انسان الهی (معراج شهادت ص ۳۳)

افشاگر منکر:

در سال ۱۳۵۰ جشن ننگین ۲۵۰۰ سال شاهنشاهی جلا دادن حاکم بر این مرز بوم به کارگردانی صهیونیست ها برگزار گردید و ملیاردها تومان پول مسلمین صرت عیش و نوش شاهان وابسته و روسای جمهور مزدور استکبار جهانی شد. هم زبان با این جشن ها مردم محروم زابل و دچار قحطی شدید و گرسنگی بودند. شهید محلاتی دلتنگ از این همه ظلم و تعدی به حقوق مسلمین مستضعف، با تمام توارن به کمک آنها شتافت و او هدایای مردم متدین و تهران را به سیستان برد و تقدیم مردم زحمتکش آن دیار نمود. و در عین حال نامه ای حاکی از این ظلم و تجاوز آشکار به حقوق مردم مستضعف نوشت. در همین ارتباط شهید محلاتی ممنوع الخروج شد.

امام خمینی (وزارت امر به معروف ونهی از منکر)
شهید فضل الله محلاتی در خاطرات خود گفت: در یکی از دو روز
آخری که امام در تهران تشریف داشت، فیلم کاخ و کوخی را
نمایش دادند که حلبی آباد، وضع بد زندگی های مردم را نشان
می داد. امام خیلی حالشان منقلب شد رفقا را جمع کرد.
عصبانی فرمودند: من می روم باید شما این ثروت شاه و ایادی
رژیم را تبدیل به خانه برای مستعفین کنید. این دستور که
همان حکم تشکیل بنیاد مستضعفان بود آن شب صادر شد. دوم
این که در یک کشور اسلامی ربا نمی شود علنی باشد کسی که
ربا بخورد محاربه با خدا و رسول است و ربا نباید باشد،
مسأله سوم: امر به معروف و نهی از منکر را مطرح کردند که
باید وزارت امر به معروف و نهی از منکر تشکیل شود و رئیسش
باید یک مجتهد باشد که اگر یک روزی وزیری در یک کشور اسلامی
خواست شراب بخورد بخواباندش وسط خیابان و شلاقش بزنند، این
معنای حکومت اسلامی است. بعد فرمودند که اگر این کارها را
نکنید از قم برمی گردم تهران و همه ی شما را کنار گذارم،
(پیکار با منکر، محمد عابدی ص ۱۸۲)

غیبت

آیت الله شیخ حسین مظاهری می گفت : دوازده سال در درس امام
شرکت کردم یک عمل مکروه از ایشان ندیدم یادم نمی رود روزی
در درس تشریف آوردند به قدری ناراحت بودند که نفس ایشان
به شماره افتاده بود. درس نگفتند به جای درس نصیحت تندی
کردند و بعد رفتند. سه روز در کلاس نیامدند، چون شنیده
بودند یکی از شاگردان درباره یکی از مراجع غیبت کرده
بودند. (سرگذشت های ویژه امام خمینی، جلد ۵، ص ۱۶۴)

نتیجه گیری

:امر به معروف و نهی از منکر یکی از شاخه های جامعه متقی می باشد که هر یک از افراد جامعه به اندازه ی علم و توانایی خود موظف می باشند آمر به معروف و ناهی از منکی باشند. اما عالمان دینی (طلاب و روحانیون) از آنجا که نقش تبلیغی دارند و علوم دینی را فرا گرفته اند وظیفه سنگین تری دارند. در این پژوهش اول مهم بودن امر به معروف و نهی از منکر را ثابت کردیم و گفتیم که باید انواع معروف و منکر را بشناسیم و بین آنها اهم و اخص کنیم. زیر شناختن معروف و منکر کاری بسیار سخت می باشد و بعضی منکر ها باعث می شوند منکرهای بزرگی که به جامعه آسیب می زنند دیده نشوند. مثال: ریش تراشی که در بحث گفته شده است. و بعد ویژگی های گفتاری و عملی طلاب را در بخش های مختلف امر و نهی بررسی کردیم. پیشنهادی شود در این زمینه بیشتر مطالعه و تحقیق شود به ویژه در خصوص نقش طلاب زیرا به علت گستردگی دامنه امر به معروف و نهی از منکر بنده نتوانستم نکات ریز و درشت را به خوبی تجزیه و تحلیل کنم امیدوارم این پژوهش زمینه فکری و عملی شود برای سیره ی گفتاری و عملی طلاب

کار

خدایا چنان کن سر انجام
تو خشنود باشی و ما رستگار

منابع و مآخذ

قرآن

نهج البلاغه

- 1- ابرقویی، روح الله ولی، جذاب سازی امر و نهی - انتشارات مشهور - سال نشر ۱۳۸۹
- 2- ۲- تهرانی، مجتبی - اخلاق الاهی (آفات زبان) - انتشارات مرکز فرهنگی اندیشه اسلامی سال نشر ۱۳۸۶
- 3- ۳- حیدری براقی امام محمد - جامع السعادات - انتشارات مهدی نراتی - سال نشر ۱۳۹۲
- 4- 4- سبزواری، سید محمد باقر، آیتی محمد ابراهیم - سرمایه سخن - انتشارات معناگر سال نشر ۱۳۸۵
- 5- 5- حرعاملی، محمد بن الحسن - وسائل الشیعه - موسسه آل بیت علیهم السلام، قم چاپ دوم ۱۹۱۹ ه
- 6- 6- طبرسی أبو الفضل علی - مشکواة الانوار (قرن هفت هجری) دار الکاتب اسلامیة تهران چاپ دوم، ۱۳۸۵
- 7- 7- شیخ طوسی، تهذیب الأحکام، دار الکتب اسلامیة - تهران چاپ چهارم ۱۳۶۵ اش
- 8- 8- تراعتی محسن - امر به معروف و نهی از منکر، انتشارات مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن سال نشر ۱۳۷۹
- 9- 9- عابدی محمد، پیکار با منکر در سیره ابرار - انتشارات معروف، سال نشر ۱۳۷۷
- 10- 10- کوک مایکل ترجمه احمد نمایی - امر به معروف و نهی از منکر در اندیشه ی اسلام - انتشارات بنیاد پژوهش های اسلامی - سال نشر ۱۳۸۵

1 1- متقی هنری- کنز العمال (۹۷۵ هجری) موسسه رساله بیروت
، دوازدهم ۱۹۰۹

1 2--مجلس، محمد باقر- بحار الانوار

1 3--مسعود بن عیسی - مجموعه ی ورام - آستان قدس رضوی-
بنیاد پژوهش های اسلامی - انتشارات مشهور- سال نشر ۱۳۶۹

1 4--مطهری مرتضی ، مجموعه آثار ۲۰ جلد دوم فقه و حقوق

1 5-ره توشه راهیان نور دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه
قم

1 6- -معین محمد -فرهنگ فارسی معین ، بی جا